

Monumentnummer*: 531698

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **05 december 2014**
Kadaster deel/nr **82873/88**

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Culemborg	Culemborg	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Culemborg	Betonnen werken rond Fort Everdingen

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Culemborg	L			219
Culemborg	L			327
Culemborg	L			309

*Omschrijving***

Cluster 502.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BETONBLOK VAN TANKVERSERRING als onderdeel van een accesverdediging in de Zuidelijke Lekdijk / Goilberdingerdijk. Het opwerpen van hindernissen om het oprukken van vijandelijke troepen te belemmeren of te vertragen kent een lange historie. Belangrijke kunstmatige hindernissen waren van oudsher onder meer grachten, waterlinies, omgehakte bomen en onklaar gemaakte bruggen. Met de opkomst van mechanische (zoals de stoomtrein) en gemotoriseerde (pantservoertuigen en tank) verkeersmiddelen is nog zwaarder materieel ingezet, waaronder de stalen en (gewapend) betonnen versperring. Eén van de vanaf het midden van de jaren '30 toegepaste systemen bestond uit schuin rechtop geplaatste en gepunte, stalen (H-)profielbalken, die niet alleen de doorgang voor zulke verkeersmiddelen sterk bemoeilijkten, maar die daaraan ook zware schade konden toebrengen. Dergelijke hindernissen konden worden samengesteld uit één (Type I) dan wel twee rijen (Type II) profielbalken. Na het uitnemen van de deksels en het in sleuven

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanbrengen van schuin in het betonnen blok verankerde stalen H-profielbalken (zogenoemde 'asperges') kon de voortgang van voertuigen, waaronder tanks en pantservoertuigen worden belemmerd. Tankhindernissen waren gewoonlijk opgebouwd uit samenhangende stelsels van barrières, waarin behalve water (waaronder vooral antitankgrachten) ook betonnen en stalen constructies (de echte tankversperringen) de voortgang vertraagden. Een andere bekende hindernis was de tetraëder - een verplaatsbaar driehoekig betonblok (ook wel een stalen constructie), dat groepsgewijze kon worden toegepast bij controleposten en bruggen. Het Nederlandse leger maakte aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog in de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder meer gebruik van antitankgrachten en betonblokken met stalen profielbalken. Het aantal aangelegde tankversperringen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie is niet bekend; rond het jaar 2000 waren er nog ongeveer 10 herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. In de volgende jaren zijn er enkele (opnieuw) aangetroffen, die ten dele aan dit aantal zijn toe te voegen. Binnen het complex Betonnen Werken rond Fort Everdingen is bij de rond 2000 uitgevoerde dijkverzwaring een goed herkenbaar exemplaar bewaard gebleven naast de huidige dijk met wegdek. In 2011 zijn profielbalken herplaatst, wat de herkenbaarheid en de vroegere functie van het werk vergroot.

Omschrijving

BETONBLOK VAN TANKVERSPERRING die tussen de inundatiezone van de voorgelegen polders en de voor zwaar verkeer niet of nauwelijks toegankelijke zuidelijke uiterwaard van de Lek in het wegdek op de Lekdijk was aangebracht. De versperring dateert van kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De versperring bestaat uit een (met het talud mee) afgeschuind (gewapend) gietbetonnen blok waarin over de volle breedte van de weg twee rijen, rechthoekige, gietijzeren deksels voorkomen. Vanwege latere asfaltering van het wegdek is een gedeelte thans niet zichtbaar. Het exemplaar binnen het complex Betonnen Werken rond Fort Everdingen laat zich herkennen op ongeveer 500 m ten oosten van Fort Everdingen, nabij Goilberdingerdijk 45.

Waardering

Het BETONBLOK VAN TANKVERSPERRING is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1935-1940 dat een voorbeeld is van een rest van een speciaal ter verdediging tegen aanvalswagens en / of tanks aangelegde gewapend betonnen, gietijzeren en stalen versperring, die deel uitmaakte van een lineaire, verder uit een inundatiezone bestaande hindernis.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is zeldzaam geworden en representatief omdat de versperring in fysieke context herkenbaar is gebleven en door reconstructie aan zeggingskracht heeft gewonnen.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat zowel de betonnen massa, als een (belangrijk) deel van de constructie en van de toepassingsmogelijkheden in situ waarneembaar en herkenbaar zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument